

MỘT SỐ BIỆN PHÁP NÂNG CAO NĂNG LỰC TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG TRẢI NGHIỆM CHO SINH VIÊN KHOA SƯ PHẠM TRƯỜNG ĐẠI HỌC THỦ ĐÔ HÀ NỘI ĐÁP ỨNG CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC PHỔ THÔNG MỚI

Nguyễn Diệp Ngọc

Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

Tóm tắt: Bối cảnh toàn cầu hóa và cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư tác động đến mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, trong đó có lĩnh vực giáo dục đại học. Giáo dục đại học Việt Nam buộc phải thay đổi để thích nghi với xu hướng mới. Nghị quyết Đại hội Đảng lần thứ XIII xác định: “Phát triển nguồn nhân lực, giáo dục, đào tạo đáp ứng yêu cầu nhân lực chất lượng cao của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và hội nhập quốc tế” [1]. Để đáp ứng yêu cầu nguồn nhân lực chất lượng cao đó, các cơ sở giáo dục nói chung và đặc biệt là các cơ sở đào tạo giáo viên phải hướng đến việc đào tạo lực lượng lao động có khả năng thích ứng và giải quyết được công việc với yêu cầu ngày càng cao trong giai đoạn hiện nay. Trước đây giáo viên giảng dạy theo phương pháp truyền thống chủ yếu là giảng giải và truyền đạt kiến thức cho người học một chiều, thụ động. Đối với những vấn đề độ khó trung bình hay các tình huống sư phạm ít mâu thuẫn thì giáo viên có thể dễ dàng giải quyết bởi những khuôn mẫu có sẵn. Bước sang thế kỷ 21 đòi hỏi người giáo viên đa nhiệm hơn với các năng lực như năng lực thiết kế và tổ chức hoạt động dạy- học, năng lực phát triển xã hội học tập, năng lực thiết kế công nghệ cho trường học hiệu quả. Do đó, nghiên cứu “**Một số biện pháp nâng cao năng lực tổ chức hoạt động trải nghiệm cho sinh viên khoa Sư phạm trường đại học Thủ đô Hà Nội thông qua tổ chức học tập trải nghiệm**” có ý nghĩa và lý luận thực tiễn. Kết quả đề tài góp phần nâng cao hiệu quả tổ chức hoạt động học tập trải nghiệm để phát triển năng lực cho SV các ngành sư phạm trường Đại học Thủ đô Hà Nội.

Từ khóa: Chương trình, chương trình giáo dục phổ thông 2018, năng lực, hoạt động trải nghiệm, tổ chức dạy- học.

Ngày nhận bài 3.10.2022; phản biện và duyệt đăng ngày 25.11.2022

Liên hệ tác giả: Nguyễn Diệp Ngọc; Email: ndngoc@daihocthudo.edu.vn

1. MỞ ĐẦU

Sang thế kỷ XX, lý luận giáo dục người Mỹ John Dewey (1859-1952) với nguyên lý “*học thông qua làm*” (learning by doing) đã có ảnh hưởng lớn đến Mỹ và thế giới. Các nghiên cứu về tâm lý giáo dục hiện đại cho thấy, quá trình học là quá trình tìm kiếm cách thức giải quyết vấn đề đang đối mặt dựa trên kinh nghiệm (trải nghiệm) đã có và những thông tin cần thiết thu thập được. Hoạt động trải nghiệm là hoạt động giáo dục được rất nhiều quốc gia trên thế giới quan

tâm và triển khai. Nó có thể là những hoạt động chính khóa nằm trong chương trình giáo dục phổ thông, hoặc những chương trình có tính chất bổ trợ, ngoại khóa và chúng có thể tồn tại dưới các tên gọi khác nhau như: hoạt động giáo dục ngoài trời, sinh hoạt lớp, trải nghiệm dã ngoại...

Trong những năm gần đây tại Việt Nam việc phát triển các hoạt động trải nghiệm được Bộ GD&ĐT cũng như các nhà nghiên cứu giáo dục chú trọng nhiều hơn trong việc bồi dưỡng chuyên môn cho giáo viên. Năm 2015, Bộ GD&ĐT đã đưa ra phương án chỉ đạo về thay đổi và đổi mới phương án dạy và học. Phương án này ra đời nhằm tiến tới phù hợp với xu thế phát triển giáo dục và bền vững theo bốn tiêu chí: toàn diện, công bằng, chất lượng và học tập suốt đời. Đến năm 2018 hoạt động trải nghiệm trở thành một môn học bắt buộc trong chương trình giáo dục phổ thông mới.

Vì thế, Chương trình giáo dục phổ thông 2018 ra đời giống như một bước ngoặt, đòi hỏi giáo viên phải nâng cao năng lực trong việc tổ chức các hoạt động dạy-học một cách chủ động và tích cực thông qua các hoạt động trải nghiệm. Theo *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể 2018*, ngoài nội dung các môn học cơ bản, ở cấp tiểu học còn có hoạt động mới “*Hoạt động trải nghiệm*” đối với học sinh lớp 1,2,3 và “*Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp*” đối với học sinh lớp 4,5. Việc tổ chức hoạt động trải nghiệm (HDTN) ở tiểu học là vấn đề đang được nhiều giáo sinh, giáo viên tiểu học và giảng viên quan tâm. Qua tìm hiểu nội dung môn học, nghiên cứu thông qua các đợt thực tế phổ thông, thực tập sư phạm, hội thi nghiệp vụ sư phạm của sinh viên, trao đổi với các giảng viên, giáo viên tiểu học và chuyên gia giáo dục, cho thấy: việc tổ chức hoạt động trải nghiệm của sinh viên và giáo viên tiểu học đang gặp khó khăn, lúng túng trong quá trình tổ chức triển khai.

Hoạt động trải nghiệm (HDTN) theo định hướng phát triển năng lực và phẩm chất của học sinh, sẽ khơi dậy trong các em niềm đam mê khám phá, tích lũy kinh nghiệm từ những trải nghiệm thực tế để làm giàu đẹp tâm hồn bằng cái nhìn tinh tế và sâu sắc. Hoạt động trải nghiệm nhấn mạnh vai trò của kinh nghiệm đối với hình thành năng lực và vai trò của yếu tố cảm xúc đối với sự hình thành thái độ, giá trị, niềm tin, động cơ, hứng thú của học sinh.

Trong khuôn khổ bài báo tác giả tập trung phân tích những mặt thuận lợi và khó khăn trong việc thiết kế và tổ chức hoạt động trải nghiệm cho học sinh tiểu học nhằm đáp ứng yêu cầu của Chương trình giáo dục phổ thông mới đồng thời đưa ra các biện pháp để nâng cao hiệu quả năng lực tổ chức hoạt động trải nghiệm cho sinh viên khoa Sư phạm ngành giáo dục tiểu học trường Đại học Thủ đô Hà Nội.

2. NỘI DUNG

2.1. Vai trò của việc phát triển năng lực tổ chức hoạt động trải nghiệm cho sinh viên Sư phạm

Năng lực (*competency*) có nguồn gốc từ tiếng Latinh “*competentia*”. Ngày nay, khái niệm NL được hiểu theo nhiều nghĩa khác nhau. Năng lực được hiểu như sự thành thạo, thực hiện của cá nhân đối với một công việc.

Theo quan điểm của những nhà tâm lý học Năng lực là tổng hợp các đặc điểm, thuộc tính tâm lý của cá nhân phù hợp với yêu cầu đặc trưng của một hoạt động, nhất định nhằm đảm bảo cho hoạt động đó đạt hiệu quả cao. Các năng lực hình thành trên cơ sở của các tư chất tự nhiên của cá nhân nói đóng vai trò quan trọng, năng lực của con người không phải hoàn toàn do tự nhiên mà có, phần lớn do công tác, do tập luyện mà có. Dưới góc độ giáo dục học, có thể xem xét NL là kết quả của quá trình giáo dục, rèn luyện của cá nhân, thể hiện ở những kiến thức, kỹ

năng và thái độ phù hợp để cá nhân có thể tham gia hiệu quả vào một lĩnh vực hoạt động nhất định. Như vậy, ở góc độ này, người có NL ở lĩnh vực nào thì nhất định phải có kỹ năng kỹ xảo trong lĩnh vực ấy, có thái độ tích cực để vận dụng tri thức kỹ năng hiệu quả vào các hoạt động.

Cùng với chương trình và giáo trình, năng lực giáo viên đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển các hệ thống giáo dục, ở cả mức độ quốc gia, địa phương và nhà trường, là yếu tố then chốt trong việc thực thi chương trình giáo dục phổ thông mới. Từ điển tâm lý học chỉ ra khái niệm: “*năng lực là tập hợp các tính chất hay phẩm chất của tâm lý cá nhân, đóng vai trò là điều kiện bên trong tạo thuận lợi cho việc thực hiện tốt một dạng hoạt động nhất định*”.

Từ đó có thể hiểu năng lực của người giáo viên tiểu học chính là kiến thức, kỹ năng cũng như khả năng và hành vi của bản thân để đáp ứng yêu cầu công việc, đảm bảo hoàn thành ở mức độ cao nhất, trong thời gian tối ưu nhất. Từ vị trí, vai trò và đặc điểm của giáo viên trong giáo dục thế hệ trẻ và mục tiêu, yêu cầu, nội dung của *Chương trình giáo dục phổ thông mới*, nhiều nhà nghiên cứu cho rằng các công đoạn hành nghề, giáo viên cần có 7 nhóm năng lực cần thiết bao gồm năng lực tìm hiểu học sinh và môi trường giáo dục để dạy học giáo dục phù hợp; năng lực giáo dục nhằm phát triển toàn diện nhân cách của học sinh; năng lực dạy học trong chương trình giáo dục; năng lực vận dụng các phương pháp dạy học tích cực, chủ động sáng tạo ở học sinh thực hiện phân hóa, cá nhân hóa...; năng lực đánh giá trong giáo dục; năng lực hoạt động xã hội; năng lực phát triển nghề nghiệp. Đây là những nhóm năng lực cấu thành nên phẩm chất nghề nghiệp của người giáo viên trong nhà trường phổ thông hiện đại. Tất cả những năng lực đó thì đều được thể hiện thông qua việc thiết kế và tổ chức hoạt động trải nghiệm cho học sinh tiểu học.

Tuy nhiên trên thực tế, qua các cuộc thi nghiệp vụ sư phạm, rèn luyện nghiệp vụ sư phạm thường xuyên thì một số sinh viên còn bộc lộ năng lực tổ chức dạy học kém, lúng túng, cụ thể trong việc tổ chức hoạt động trải nghiệm. Một số hoạt động tổ chức trong giờ học còn bị động, thiếu tính sáng tạo và mở để học sinh phát triển tư duy hay chia sẻ những kinh nghiệm cũng như trải nghiệm của mình mà đơn thuần chỉ dừng ở việc nêu lên nhiệm vụ và chú trọng vào sản phẩm. Vậy để có thể khắc phục được những nhược điểm trên thì sinh viên Sư phạm cần phải hiểu được bản chất của hoạt động trải nghiệm là gì và những thuận lợi, khó khăn khi tổ chức hoạt động trải nghiệm.

2.2 Một số thuận lợi và khó khăn khi tổ chức hoạt động trải nghiệm

2.2.1 Một số thuận lợi khi tổ chức HĐTN

Đa phần các HĐTN dưới trường phổ thông đều nhận được sự quan tâm, ủng hộ của lãnh đạo nhà trường, cha mẹ học sinh và học sinh. HS vừa là người tham gia vừa là người thiết kế và tổ chức các hoạt động cho chính mình qua đó các em sẽ tự khám phá, điều chỉnh bản thân, điều chỉnh cách tổ chức hoạt động, tổ chức cuộc sống để sinh hoạt và làm việc có kế hoạch, có trách nhiệm. Lúc này vai trò của giáo viên chỉ giống như người điều hành, quan sát và tổ chức hoạt động còn học sinh là người thực hiện.

2.2.2 Một số khó khăn khi tổ chức HĐTN

HĐTN có thể tổ chức tại nhiều thời điểm, địa điểm khác nhau tùy vào quy mô, nội dung. Với những địa điểm xa, đòi hỏi kinh phí di chuyển, phương tiện xe cộ, ăn uống cho học sinh khá cao, công tác huy động xã hội hóa không dễ đôi lúc dẫn đến tình trạng hiểu nhầm là lạm

thu. Khi tổ chức HĐTN ở các không gian khác nhau bên ngoài lớp học giáo viên tương lai cần phải chú ý đến việc đảm bảo an toàn cho học sinh, rồi bố trí không gian trải nghiệm cho học sinh phù hợp với lứa tuổi.

Việc lựa chọn các công trình, di tích tổ chức HĐTN cũng cần bàn. Các địa điểm trên địa bàn tỉnh còn ít, một số nơi chưa đảm bảo được tính nhân văn, tính lịch sử, có nơi có người thuyết minh nhưng có nơi không có, việc trải nghiệm dễ bị hình thức. Cơ hội tiếp cận kiến thức của học sinh chưa được đảm bảo, học sinh thiếu trải nghiệm để phát triển các năng lực giao tiếp và hợp tác, năng lực nêu và giải quyết vấn đề, sáng tạo... thông qua các nhiệm vụ được giao. Cuối cùng việc tổ chức đánh giá cho học sinh như các môn học khác, liên quan đến việc đổi mới đánh giá, nhà trường và GV không tránh khỏi khó khăn

2.3 Một số biện pháp nâng cao năng lực tổ chức hoạt động trải nghiệm cho sinh viên Sư phạm

Mục tiêu giáo dục của Khoa Sư phạm, đó là: *“Tổ chức hoạt động giáo dục toàn diện nhằm nuôi dưỡng và phát triển tinh thần chủ động, tích cực, sáng tạo, say mê, hứng thú của SV, từ đó hình thành phẩm chất và năng lực đáp ứng yêu cầu đa dạng của xã hội hiện đại”*. Để đạt được mục tiêu đó thì việc nâng cao năng lực tổ chức hoạt động dạy- học cho sinh viên khoa Sư phạm nói chung và hoạt động trải nghiệm cho sinh viên ngành giáo dục tiểu học nói riêng nhằm đáp ứng yêu cầu của Chương trình giáo dục phổ thông mới ngay trong chương trình học của các em đã được tăng thêm thời lượng các học phần thực hành, trải nghiệm. Các hoạt động trong chương trình đào tạo cần sử dụng các phương pháp dạy học tích cực như hoạt động nhóm, dự án, team building, trò chơi học tập,...

Khi tổ chức các trò chơi dạy học cho HS trong các môn học nói chung và môn HĐTN nói riêng thì GV cần giúp HS hiểu mục đích của trò chơi: Để khám phá và tiếp thu được những kiến thức gì, để củng cố hay khắc sâu, hệ thống những kiến thức gì? Rèn luyện những tố chất nào? Hiện nay, khoa Sư phạm có 9 câu lạc bộ thường xuyên tổ chức các hoạt động trao đổi giữa các sinh viên về nghiệp vụ như các câu lạc bộ chuyên môn học thuật, Câu lạc bộ viết chữ đẹp, Câu lạc bộ Tiếng Anh.

Đối với bậc tiểu học, nội dung hoạt động trải nghiệm tập trung nhiều hơn vào các hoạt động phát triển bản thân của học sinh, các kỹ năng sống, kỹ năng quan hệ với bạn bè, thầy cô và những người thân trong gia đình. Bên cạnh đó, các em cũng được làm quen với một số ngành nghề yêu thích, các hoạt động xã hội như thiện nguyện, công ích hay kế hoạch nhỏ,... Vì thế nên, giáo viên phổ thông cần nâng cao năng lực chuyên môn, luôn tìm tòi và học hỏi các cách tổ chức hoạt động trải nghiệm sao cho phù hợp với tâm lý lứa tuổi học sinh tiểu học, tạo được hứng thú và hấp dẫn. Do đặc tính của lứa tuổi học sinh tiểu học là luôn háo hức, tò mò với những điều mới mẻ, nên giáo viên phổ thông cần linh hoạt trong việc tổ chức hoạt động và thay đổi không gian thực hiện hoạt động. Có thể thay vì cho các con thực hiện hoạt động trải nghiệm trong lớp thì giáo viên có thể tổ chức các hoạt động ở phòng đa năng, sân trường, thậm chí một địa danh di tích lịch sử gắn với nội dung bài học như bài danh lam thắng cảnh trong sách HĐTN lớp 2 để học sinh có những trải nghiệm thực tế được phong phú và đa dạng.

Trong quá trình tổ chức thực hiện hoạt động trải nghiệm, người giáo viên tương lai cần quan sát kỹ học sinh xem các em có quan tâm hứng thú với các hoạt động trải nghiệm hay không, quan tâm ở mức độ như thế nào, thể hiện bằng thái độ nào, có tò mò, thích thú khám phá điều mới không,... Điều đó rất quan trọng trong việc đánh giá học sinh. Nó vừa giúp giáo viên biết được thông qua quá trình trải nghiệm học sinh đã đạt được mục tiêu đề ra ở mức độ nào, vừa giúp đem lại cho giáo viên những thông tin cần thiết để điều chỉnh hoạt động tổ chức, hướng dẫn. Tuy nhiên, hoạt động trải nghiệm trong thực tế là hoạt động có tính thực tiễn cao và rất đa dạng, vì vậy, giáo viên không nên đánh giá học sinh theo cách thức thông thường là dựa vào việc kiểm tra tri thức của học sinh thông qua hỏi (kiểm tra miệng) và viết (kiểm tra tác phẩm hoặc tự luận). Giáo viên cần áp dụng các phương pháp đánh giá đa dạng thông qua sản phẩm của học sinh hoặc thông qua các bảng hỏi (*anket*), phỏng vấn,...

Ngoài ra, tham gia các câu lạc bộ, dự án, hoạt động trải nghiệm, các cuộc thi NVSP hàng năm, rèn luyện NVSP thường xuyên sẽ giúp sinh viên tôi luyện bản thân, rèn luyện các kỹ năng và có thêm động lực để phấn đấu hoàn thiện bản thân mình hơn.

3. KẾT LUẬN

Trong Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể 2018, Hoạt động trải nghiệm là một trong các nội dung mới được ban hành và là hoạt động giáo dục bắt buộc của cấp tiểu học, trung học sơ sở và trung học phổ thông. Để thực hiện tốt Chương trình hoạt động trải nghiệm giáo viên phổ thông có rất nhiều con đường và cách tổ chức khác nhau, muốn giáo dục nhân cách học sinh phải tổ chức hoạt động giáo dục, không thể bằng con đường lí thuyết suông.

Vì thế, ngay từ khi còn là sinh viên Sư phạm cần nhận thức đúng về bản chất hoạt động trải nghiệm, chú trọng thay đổi cách làm, lấy học sinh làm trung tâm và lấy việc tổ chức hoạt động trải nghiệm làm phương thức triển khai, nhấn mạnh sự tham gia trực tiếp của người học vào hoạt động, giáo dục xúc cảm, từ đó giúp người học hình thành năng lực, phẩm chất.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2013), *Đề án đổi mới chương trình và sách giáo khoa sau 2015*, Hà Nội.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017), *Chương trình giáo dục phổ thông-Chương trình tổng thể* (thông qua ngày 28/07/2017), Hà Nội.
3. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2015), *Tài liệu tập huấn kỹ năng xây dựng và tổ chức các hoạt động trải nghiệm sáng tạo trong trường tiểu học*, Nxb. Đại học Sư phạm, Hà Nội.
4. Nguyễn Thị Lan Phương (2014), “Đề xuất cấu trúc và chuẩn đánh giá NL giải quyết vấn đề trong chương trình giáo dục phổ thông mới”, *Tạp chí khoa học giáo dục*, (111), tr.1-6; 40.
5. Nguyễn Văn Cường, Bernd Meier (2014), *Lí luận dạy học hiện đại. Cơ sở đổi mới mục tiêu, nội dung và phương pháp dạy học*, Nxb. Đại học Sư phạm.
6. Bùi Ngọc Diệp (2015), *Hoạt động giáo dục của trường tiểu học giai đoạn sau năm 2015*, Nhiệm vụ nghiên cứu cấp Bộ, Mã số: V2013 – 03NV.

**SOME SOLUTIONS TO ENHANCE THE CAPACITY OF ORGANIZING
EXPERIENCE ACTIVITIES FOR STUDENTS OF PEDAGOGICAL
FACULTY AT HANOI METROPOLITAN UNIVERSITY TO MEET
THE NEW GENERAL EDUCATIONAL PROGRAM**

Abstract: *The context of globalization and the fourth industrial revolution affects all areas of social life, including higher education. In order to meet that high-quality human resource requirement, educational institutions in general and especially teacher training institutions must aim at training a workforce that is able to adapt and solve problems with increasingly high requirements in the current period. Previously, teachers taught in the traditional way, mainly explaining and imparting knowledge to one-way, passive learners. For problems of medium difficulty or less conflicting pedagogical situations, teachers can easily solve them by pre-existing templates. Entering the 21st century requires more multitasking teachers with competencies such as the ability to design and organize teaching and learning activities, the ability to develop a learning society, the ability to design technology for schools effectively. Therefore, the study "Several measures to enhance the capacity of organization of experience activities for students of Pedagogical Faculty at Hanoi Metropolitan University to meet the new general educational program" has practical meaning and theory. The results of the project contribute to improving the efficiency of organizing experiential learning activities to develop skills for students of pedagogical majors at Hanoi Metropolitan University.*

Keywords: *Program, general education program 2018, capacity, experiential activities, teaching-learning organization.*